

LUND UNIVERSITY

Review of Katherine Burlingame, "Dead Landscapes - and how to make them live" (2020)

Wienberg, Jes

Published in:
Fornvännen

2021

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Wienberg, J. (2021). Review of Katherine Burlingame, "Dead Landscapes - and how to make them live" (2020). *Fornvännen*, 116(1), 86-88.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

kontakt med historikern Harald Gustafsson, samtidigt som historikern i betygsnämnden pekade på avhandlingens förtjänster i genomgång och analys av det mycket stora skriftliga källmaterialet. Denna typ av arbete borde egentligen kräva ett mer tvärvetenskapligt arbetssätt, med nära samarbete mellan arkeolog och historiker, men Hansen visar att en kombination av olika källor är möjlig att greppa inom ramen för ett enskilt doktorandarbete.

Det är knappast någon hemlighet att under-tecknad har funnit Hansens avhandling mycket välskriven och tydligt disponerad, med väl genomförd avvägning mellan empiri och analys. Författaren har hittat en forskningslucka, aristokratins roll i den medeltida staden, och avhandlingen sätter fingret på viktiga frågor kring stadens inre liv, de olika sociala gruppernas förhållande till varandra i staden, förändringar i relationen mellan dessa grupper, liksom frågor kring vem som har behov av staden och på vilket sätt, och hur dessa manifesterar sig i stadsrummet. Vi hittar i avhandlingen en variant på temat den urbana scenen, men där andra aspekter belyses än vad vi hittills har fokuserat på.

Avhandlingen väcker också många frågor kring relationen mellan historia och arkeologi, implicit propagerat för tvärvetenskap och källpluralism samt ett fortsatt närmande mellan skriftligt och arkeologiskt källmaterial.

Göran Tagesson

Historiska institutionen
Uppsala universitet
goran.tagesson@hist.uu.se

Katherine Burlingame, *Dead Landscapes – and how to make them live*. Human geography, Faculty of Social Sciences. Lund University. Lund 2020. 251 s. ISBN 9789178955749.

Kulturarvet drar till sig intresse från allmänheten, entusiaster, reenactors, entreprenörer, antikvarier och akademiker från olika ämnen. Levandegörandet av kulturarvet har således behandlats flitigt inom arkeologi, etnologi, museologi, historia och kulturgeografi, liksom inom det nya ämnet kulturarvsstudier eller kritiskt

kulturarv. Här recenseras en doktorsavhandling framlagd inom kulturgeografi, där temat ännu är ovanligt. Fokus ligger på vikingatidens kulturarvslandskap, eller det som på engelska benämns "heritagescape".

Katherine Burlingame har författat en avhandling med titeln *Dead landscapes – and how to make them live*. Boken har en enkel utformning med ett trettiofem bilder, övervägande fotografier tagna av författaren själv. Avhandlingen är ett numera typiskt exempel på, hur forskarutbildningens resultat parallellt kan publiceras i bokform och läggas ut digitalt, vilket är utmärkt, men där layout och tryck, själva hantverket att göra en bok, inte prioriteras.

Boken inleds med tack, abstrakt, hänvisning till andra relevanta texter av författaren, innehållsförteckning och en förteckning över illustrationerna. Sedan följer själva texten uppdelad i fyra delar: del I med en redogörelse för bakgrund, begrepp och teoretiska överväganden; del II presenterar en landskapsmodell, "Triangle of Landscape Engagement", förkortad TRIOLE; del III tillämpar modellen på fyra vikingatida kulturarvslandskap – Hedeby i nuvarande norra Tyskland, Birka i Mälaren samt Fotevikens Museum och Vikingatider i Skåne, alltså platser som medvetet har olika karaktär och storlek, och där de två förstnämnda är världsarv; del IV är en kort sammanfattning. Boken avslutas med en förteckning över referenserna.

Avhandlingens centrala delar är landskapsmodellen TRIOLE och dess tillämpning. Modellen kan användas generellt i studiet av landskap eller mera specifikt som här på kulturarvslandskap. TRIOLE kallas modell, men representerar i princip tre olika perspektiv eller sätt att analysera ett landskap med utgångspunkt i begreppen "locale" eller plats med fokus på det materiella, "story" eller berättelse med det symboliska samt "presence" med det känslomässiga, som här kan översättas med närvaro. Modellen framhäver, hur man kan beskriva platsen i landskapet, vilka berättelser som möter besökarna, och hur de upplever platsen.

Vid tillämpningen undersöker och diskuterar Burlingame de fyra kulturlandskapen med utgångspunkt i tryckt och digital information, skyltning (som ofta tycks frånvarande), guid-

ningar, intervjuer med chefer, olika aktörer och publik – samt egna upplevelser från flera besök och vandringar kors och tvärs under olika årtider.

Modellen är användbar och klargörande, som framgår av genomgången av de fyra platserna. Särskilt kan framhävas hur betydelsen av närvaron tidigare har varit försummad, alltså frågan om hur och vad besökarna får uppleva, förhålla sig till, engagera sig i eller prova på; ett fenomenologiskt inspirerat tillvägagångssätt. Här, i presentationen av en ny modell och i fältstudierna, ligger avhandlingens huvudsakliga förtjänst. Men ros måste kompletteras med en del ris – eller kritiska kommentarer:

I början definieras begreppet landskap, och ursprunget förs tillbaka till den nederländska renässansens bildmotiv (s. 7ff). Men begreppet kan spåras ännu längre tillbaka i tid, där det återfinns i fornnordiskan med ordet "landskapr", dvs. förhållandet i ett land.

De teoretiska delarna I–II och tillämpningen i del III står i stark kontrast till varandra akademiskt och språkligt, som två helt olika språklandskap. Den teoretiska diskussionen, som leder fram till formuleringen av modellen, består i relativt stor utsträckning av ett "lowenthalskt" collage, där det dräller med citat, som visar vad andra forskare tycker och tänker om än det ena och än det andra. Burlingame förskansar sig här bakom ett stort antal kollegor, istället för att aktivt och kritiskt förhålla sig till den tidigare forskningen. En förmildrande omständighet är dock att Burlingame faktiskt skapar en egen modell. Men oavsett om det kryllar av abstrakta citat av andra i den teoretiska delen, så möter man i fält i Hedeby, Birka, Foteviken och Vikingatider ett landskapsnära personligt engagemang med talrika tankeväckande iakttagelser och många subjektiva upplevelser (t.ex. från vandringen i Hemlanden på Birka, s. 193f).

Citat som en sorts litterära ornament förekommer också ymnigt som inledning till ett flertal kapitel i del I–II. Citaten ges referenser, men i många fall saknas dessa i referenslistan, t.ex. ett citat av William Blake (s. 24). Och åtskilliga namn och verk som presenteras, t.ex. Max Weber (s. 20) och Max Horkheimers och Theodor W. Adornos *The Dialectic of Enligh-*

tenment (s. 44) tycks inte vara bekanta utifrån egen läsning, eftersom det enbart hänvisas till sekundär litteratur. Verken är kanske inte lättlästa, men i en doktorsavhandling, ja i forskning allmänt, bör man, enligt min uppfattning, gå till ursprungstexterna, så att man vet vad man skriver om och kan genomföra en egen bedömning av texternas relevans.

Referenserna är helt övervägande till engelskspråkig litteratur. Eftersom mycket kring vikingatidens kulturarvslandskap har diskuterats på de skandinaviska språken, kan man undra, om undersökningen verkligen har fångat den befintliga debatten i alla dess nyanser. Ändå är det ett engelskspråkigt verk som jag saknar mest i referenslistan, nämligen Michael A. Di Giovine: *The Heritage-scape* (2009); han är inte den första att mynta begreppet, men diskuterar det dock ingående i relation till turism.

Trots besvärjelser om motsatsen så förekommer en latent elitär attityd i beskrivningen av det som kallas "massturism" eller "överturism" (s. 32f, 42). Turismforskaren Jost Krippendorf citeras uppskattande för att han efterlyser "different people", alltså andra turister (s. 49); här kommer jag att tänka på östtyskarna, när de 1989–90 demonstrerade med slagorden, att det är vi som är folket, "Wir sind das Volk!". Arkeologen (inte geografen) Christopher Tilley citeras för att ha sagt, att det av turister "befolkade" Stonehenge har förlorat sin aura (s. 13, 33). Visst, men vill han ha monumentet för sig själv, en gräsmatta tillgänglig enbart för akademiska "fellows", eller? Och i argumentationen för mera "mindfulla" eller "förtrollade" besökare (s. 43ff, 50ff), ser jag, en akademisk kulturarvsexpert, som lite otidsenligt vill utbilda vanliga besökare, turister, så de upplever landskapet på rätt sätt. Återigen ett elitärt förhållningssätt? Själv vill jag kunna besöka och uppleva platser utan andras pedagogiska pekfingrar.

Den sista kritiska punkten – är landskapen verkligen "döda" (jfr boktitel) – eller med en annan metafor, behöver de "väckas" (s. 231)? Landskapen är knappast döda eller sovande innan reenactors och skyltar kommer på plats. Däremot kan de användas på olika sätt. Sedan är det givet att ett etablerat ord som "levandegörande" kan inge uppfattningen att det vikinga-

tida kulturarvslandskapet är något som inte omedelbart finns tillgängligt, men som måste hjälpas in i nutiden.

Åter till berömmet – den konkreta tillämpningen av modellen på de fyra vikingatida landskapen är mycket lärorik och kan förhoppningsvis komma till nytta i framtiden. Avslutningsvis presenteras och diskuteras avhandlingens iakttagelser utmärkt i sex punkter i del IV. Här framhävs betydelsen av att få röra vid och göra saker på plats; betydelsen av berättelser och att kunna uppleva en resa i tiden; att inte belamra upplevelsen av landskapet med för mycket digital teknik, eftersom många just söker sig till naturen eller landet som en avkoppling från det urbana livet, tydligast i kontrasten mellan Stockholm

och Birka; betydelsen av att hitta en balans mellan autenticitet och tillgänglighet; att balansera utveckling och bevarande av landskapet; och att välja mellan ”high-tech” och ”high-touch” (bra formulering!), där Katherine Burlingame föredrar det sistnämnda, åtminstone då besökarna lämnar museer och centra för att uppleva kulturarvslandskapet.

Jes Wienberg

Lunds universitet
Institutionen för arkeologi och antikens historia
Box 192
SE-221 00 Lund
jes.wienberg@ark.lu.se